

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาช้างไทยด้วยผ้าขิดเพื่องานธุรกิจ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาได้ค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. ทฤษฎี แนวคิดเชิงทฤษฎี และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.1 ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 1.2 ทฤษฎีและแนวคิดเชิงทฤษฎีในการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.3 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนา
 - 1.4 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.5 แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การพัฒนาหลักสูตร
 - 2.1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาชาติ
3. แนวปฏิบัติและข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 3.1 ความหมายและหลักการของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.2 ความเป็นมาของการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.3 แนวทางการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.4 สารสนเทศที่จำเป็นต่อการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.5 กระบวนการจัดทำหลักสูตร
 - 3.6 การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้
4. แนวการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี
 - 4.1 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 - 4.2 กระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 - 4.3 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและ

เทคโนโลยี

5. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 5.1 ความสำคัญ ความจำเป็นและความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 5.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติมและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 5.3 ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 5.4 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 5.5 ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 5.6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
6. แนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ
7. ความรู้พื้นฐานการตลาด
 - 7.1 ความหมายของการตลาด
 - 7.2 ความสำคัญของการตลาด
8. การออกแบบ
 - 8.1 ความหมายของการออกแบบ
 - 8.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์
 - 8.3 การสร้างผลิตภัณฑ์
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 9.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ทฤษฎี แนวคิดเชิงทฤษฎี และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

ในการศึกษาทฤษฎี แนวคิดเชิงทฤษฎี และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากบทความที่เกี่ยวข้อง เอกสาร และงานวิจัยประมวลสรุป ได้ดังนี้

1.1 ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตรมีตั้งแต่การให้ความหมายที่กว้างจนเหมือนจะครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างภายในโรงเรียนไปจนถึงการให้ความหมายของหลักสูตรที่แคบเฉพาะด้าน ได้มีนักหลักสูตรและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ดังเช่น

ทาบ่า (Hilda Taba, 1962,p.453) กล่าวไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้อันประกอบด้วย จุดประสงค์ และจุดหมายเฉพาะ การเลือก และการจัดเนื้อหาวิธีการจัดการเรียนการสอนและการ ประเมินผล

กู๊ด (Carter V. Good, 1973 ,p.156-157) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้ต้องเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเพื่อให้จบชั้นหรือรับใบประกาศนียบัตรในหมวดวิชาสำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย
2. คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบหรือได้รับใบประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การเปลี่ยนแปลง ของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียน หลังจากนั้นจึงกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์ต่อไป

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 , p.6)กล่าวว่า หลักสูตร คือ ความพยายามทั้งหมด ที่โรงเรียนจัดทำ เพื่อก่อให้เกิดผลที่โรงเรียนปรารถนาในตัวผู้เรียน ทั้ง ประสบการณ์ภายใน และภายนอกโรงเรียน

สุมิตร คุณากร (2523, หน้า 2 – 3) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ระดับ ได้แก่ หลักสูตร หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาของชาติเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและ คุณลักษณะตามที่สังคมประเทศชาติต้องการ ซึ่งเป็นไปตามปรัชญา ค่านิยมของคนในชาติ และ นโยบายของประเทศ และหลักสูตร หมายถึง แนวทางของโรงเรียนที่จะจัดการศึกษาและบริหาร การศึกษาเพื่อความเจริญงอกงามของนักเรียนทุกด้าน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 3) ให้ความหมายหลักสูตร ในความหมายที่แคบที่สุด คือ วิชาที่ สอนซึ่งจะบ่งบอกความมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่ง ทรัพยากร และการประเมินผลให้กับครูผู้สอน

ธำรง บัวศรี (2531,หน้า 7) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางในการจัดการเรียน การสอนของครู ซึ่งครูจะต้องคอยทะล่อม ชักจูง และตกแต่งการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นไปตาม เจตนารมณ์ของหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2532,หน้า 12) ให้ความหมายว่า หลักสูตรในความหมายของขอบเขต ข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการประกอบด้วย รายละเอียดของจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน รายละเอียดของเนื้อหาสาระและกิจกรรม การเรียนการสอน วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และเวลาที่ใช้ในการเรียน

สงัด อุทรานันท์ (2537, หน้า 29) กล่าวว่า “ถึงแม้หลักสูตรจะมีความแตกต่างกันไปก็ตาม นักปราชญ์ทางหลักสูตรก็ได้ยอมรับค่านิยมของหลักสูตร” ซึ่งกล่าวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตร ประกอบด้วย ประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้ดำเนินไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตร เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น สำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็ก ในโรงเรียน
4. หลักสูตร ประกอบด้วย ประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวของทางโรงเรียน

กาญจนา คุณารักษ์ (2543, หน้า 38) ได้กล่าวถึงหลักสูตรไว้ ดังนี้

หลักสูตร คือ โครงการหรือแผน หรือข้อกำหนด อันประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่จัดทำเพื่อใช้เป็นแนวทางจัดการศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ในแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา โครงสร้าง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และรวมถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมาย ที่หลักสูตรระดับนั้น ๆ กำหนด

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรมีผู้ให้แนวคิดไว้หลายลักษณะแตกต่างกันไป แต่ในหลักการและสาระสำคัญแล้ว จะมีความสอดคล้องกัน ดังนี้คือ

ทาบ (Hilda Taba, 1992, p.422-423) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร 4 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้และโครงการประเมินผลหลักสูตร

ไทเลอร์ (Ralph Tyler, 1968, p.1) กล่าวว่า โครงสร้างหลักสูตรมี 4 ประเภท คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Educational Purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล

2. ประสบการณ์ (Educational Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organization of Educational Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. วิธีการประเมิน (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ถาวร บัณฑิต (2531, หน้า 7) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญประกอบด้วย

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 8) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลและปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย

จากข้อสรุปของนักการศึกษาในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรข้างต้น สามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย ได้แก่ จุดหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร วัตถุประสงค์เฉพาะวิชา จุดประสงค์การเรียนการสอน
2. เนื้อหาและประสบการณ์ ซึ่งจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย
3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบในกระบวนการจัดการเรียนการสอนควรมีลักษณะเป็นกระบวนการ
4. การนำหลักสูตรไปใช้ มุ่งไปที่การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในระดับโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้
5. การประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตร

1.2 ทฤษฎี และแนวคิดเชิงทฤษฎีในการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรของประเทศไทยยังมีน้อยมาก ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ประมวลรูปแบบได้ ดังนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 11-27) สุณีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 163-173) และบุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 64-72)

1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler)

ในการพัฒนาหลักสูตรไทเลอร์ (Ralph W.Tyler.,1974, p. 10-11) ให้แนวคิดว่าต้องควรเริ่มพัฒนาปรับปรุงโดยเริ่มจาก

1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมาย ต้องอาศัยข้อมูลจากแหล่งต่างๆ จาก 3 แหล่งหลัก ได้แก่ แหล่งของสังคม ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ และการปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคม โครงสร้างที่สำคัญทางสังคม และความมุ่งหวังทางสังคม ชุมชน แหล่งเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ได้แก่ ความต้องการ ความสนใจ ความสามารถและคุณลักษณะที่ประเทศชาติต้องการ แหล่งที่ 3 ได้แก่ คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาการต่าง ๆ

1.2 การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ต้องคำนึงว่าคาดหวังจะให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เช่นไร โดยในการพิจารณาเลือกประสบการณ์ต้องคำนึงถึงว่า ผู้เรียนมีโอกาสฝึกพฤติกรรม มีกิจกรรมที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกโดยคำนึงถึงให้ผู้เรียนพึงพอใจ

1.3 การประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่า การจัดการเรียนการสอนได้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ สมควรจะมีการปรับปรุงในส่วนใดบ้างได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์ที่วัดและพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดประสงค์สอดคล้องกันหรือไม่ เครื่องมือที่ใช้วัดเหมาะสมหรือไม่ เครื่องมือมีคุณภาพด้านความเป็นปรนัย ความเชื่อมั่น ความเที่ยงตรงหรือไม่ อย่างไร

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Hilda Taba)

ในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Hilda Taba.,1966, pp. 9-10) มีแนวคิดในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรแบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of Needs) สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม และผู้เรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of Objectives) กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนหลังจากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการแล้ว

ขั้นที่ 3 เลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content) จุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วจะมี ส่วนช่วยในการเลือกเนื้อหา สาระ ซึ่งนอกจากจะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย วย และ ความสามารถของผู้เรียนแล้ว ยังต้องมีความเชื่อถือได้ และมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วย

ขั้นที่ 4 จัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of Content) เนื้อหาสาระ ที่เลือกได้ยังต้องทำ ควรนำมาจัดลำดับโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 6 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) ประสบการณ์การเรียนรู้ ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง

ขั้นที่ 7 กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล (Determination of What to Evaluate and of the Ways and Means of Doing it) เป็นการตัดสินใจว่าจะต้องประเมิน อะไรเพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธี ประเมินผลอย่างไร

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Galen L.Sayler and William M. Alexander)

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Galen L.Sayler and William M. Alexander., 1974,p. 7) ได้ ศึกษาแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ และทาบา และนำมาปรับขยายให้มีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขต (Goals, Objectives and Domains) นักพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึง เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสิ่งแรก ก่อนจะ พิจารณาถึงขอบเขต

ขั้นที่ 2 การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) ตัดสินใจเลือกและจัดเนื้อหา สาระ โดยให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และจุดหมายของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน และลักษณะ ทางสังคม

ขั้นที่ 3 การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) หลังจากได้ตัดสินใจเลือกรูปแบบของหลักสูตร จะเป็นขั้นตอนการนำไปใช้ โดยผู้สอนต้องวางแผน และจัดทำแผนการสอน ในรูปแบบต่าง ๆ เลือกรูปแบบการสอน และวัสดุสื่อการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นขั้นตอนสุดท้ายคือ การตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร ว่าสำเร็จตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

4. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกู๊ดแล็คและริชเทอร์ (Goodlad and Richter)

กู๊ดแล็คและริชเทอร์ (Goodlad and Richter 1974, P. 8) ได้เสนอแนะรูปแบบการสร้างหรือการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนเนื้อหาสาระที่ต้องปลูกฝังแก่ผู้เรียน

ส่วนที่ 2 ส่วนของพฤติกรรมที่จะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียน

5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของฟ็อกซ์ (Robert S.Fox)

ฟ็อกซ์ (Robert S.Fox.,1975,p. 21) เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ควรพิจารณาตามลำดับ ดังนี้

ขั้นที่ 1 พิจารณาค่านิยมต่าง ๆ ของสังคม และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การคัดเลือกเนื้อหา

ขั้นที่ 3 การนำไปใช้ ประโยชน์ที่จะได้

6. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของรักก์ (Rugg)

รักก์ (Rugg.,1974, pp. 8-9) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรมีงานสำคัญ ๆ ที่จะต้องทำ 3 ประการ คือ

1. การพิจารณาและกำหนดเป้าหมายเบื้องต้น
2. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุประกอบการเรียนการสอน
3. การกำหนดระบบการจัดการเรียนการสอน

สำหรับในประเทศไทย มีนักการศึกษาได้เสนอแนะรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ประมวลได้ ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของชูศรี สุวรรณโชติ

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544, หน้า 90) เสนอแนะลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร

ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชน

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญ

ขั้นที่ 3 สำรวจความต้องการและความจำเป็นของสังคมและชุมชน

ขั้นที่ 4 กำหนดวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 5 เลือกเนื้อหาวิชา

ขั้นที่ 6 เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาที่มาร่วมจัดทำ

ขั้นที่ 7 จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้

ขั้นที่ 8 สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาวิชาเพื่อการจัดการเรียนการ

สอน

ขั้นที่ 9 กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวิชัย ดิสสระ และสุนีย์ ภูพันธ์

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 37-38) และสุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 174) ได้สรุป

แนวคิดของนักการพัฒนาหลักสูตร สรุปการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกันโดยแบ่งเป็น 5

ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การจัดเนื้อหาของหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด

บุญชม ศรีสะอาด (2536, หน้า 73) สรุปหลักการของการพัฒนาหลักสูตร

โดยทั่วไป ดังนี้

- 3.1 ใช้พื้นฐานจากประวัติศาสตร์ ปรัชญาสังคมจิตวิทยาและวิชาความรู้ต่าง ๆ
- 3.2 พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม
- 3.3 พัฒนาให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน
- 3.4 พัฒนาให้สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้
- 3.5 พิจารณาความเหมาะสมกับความยากง่าย ลำดับก่อนหลัง ความต่อเนื่อง และบูรณาการของประสบการณ์ต่าง ๆ
- 3.6 พัฒนาในทุกจุดอย่างประสานสัมพันธ์กัน ตามลำดับจากจุดประสงค์ สาระ ความรู้และประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล
- 3.7 พิจารณาถึงความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ
- 3.8 พัฒนาอย่างเป็นระบบ
- 3.9 พัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง
- 3.10 มีการวิจัยติดตามผลอยู่ตลอดเวลา
- 3.11 ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ
- 3.12 อาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

จากแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ของนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของสุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 174) และ วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 37-38) ครอบคลุมการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมากที่สุด จึงนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การจัดเนื้อหาของหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

1.3 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนา

3.1 ความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนา ไว้ดังนี้
 ปกรณ์ ปรียากกร (2538,หน้า 5) ให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนา” ตามรูปศัพท์
 ที่มาจากภาษาอังกฤษว่า Development หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กน้อย โดยผ่านลำดับ
 ขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และ
 เหมาะสมกว่าเดิม

สนธยา พลศรี (2545,หน้า 2) ให้ความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึง การ
 เปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้คุณภาพดีกว่าเดิม

ราชบัณฑิตยสถาน (2546,หน้า 580) ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ว่าหมายถึง
 การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น หรือ การคลี่คลายไปในทางดี

เดนิส เอ. กูลูเรท (Denis A. Goulet.,1968,p.15) ให้ความหมายของการพัฒนาว่า
 หมายถึง วิธีการที่มนุษย์จัดหาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงสภาพทางวัตถุที่จำเป็นแก่การดำเนิน
 ชีวิต

นอร์แมน จาค็อบ (Norman Jacobs.,1971,p. 9) ให้ความหมายของ
 การพัฒนา หมายถึง การเพิ่มขีดความสามารถอย่างเต็มที่ โดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัด

จากความหมายของนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันคือ เป็นการเปลี่ยนในทางที่ดี
 ขึ้น จึงสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เติบโต ดี และเหมาะสมขึ้น
 กว่าเดิม

3.2 ความสำคัญของการพัฒนา

ในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย มีความเป็นมาสืบเนื่องจากเกิด
 การปฏิรูปการศึกษา จึงเกิดมีกฎหมายทางการศึกษาระดับแรกขึ้น คือ พระราชบัญญัติการศึกษา
 แห่งชาติ พ.ศ.2542 ในฐานะเป็นกฎหมายการศึกษาของประเทศ ได้กำหนดถึง ภารกิจของสถานศึกษาไว้ใน
 มาตราต่างๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542,หน้า 13-25)

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ครูผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคล ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะที่หลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีภารกิจที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน การพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ การประกันคุณภาพ การให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา และการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรจึงเปรียบเสมือนหัวใจ เนื่องจากเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

1.4 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษามีความสำคัญในการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1.4.1 ความหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติระบุถึงความหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ในมาตรา 4 มีสาระสำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542. หน้า 2-3)

1. การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

3. สถานศึกษา หมายถึง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

4. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เมื่อนำความหมายของคำทั้ง 4 คำมารวมกันแล้ว สรุปได้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยการจัดการศึกษาในระดับก่อน ระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่น้อยกว่าสิบสองปี โดยจัดในสถานศึกษา 3 ประเภท ได้แก่ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้

1.4.2 ภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีภารกิจสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ โดยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดได้ว่า เป็นสถานศึกษาของชุมชน และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน ซึ่งกระจายอยู่ทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ มีภารกิจหน้าที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ให้เป็นผู้มีความรู้ มีความคิด มีทักษะในการทำงาน มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ตลอดจนทั้งเป็นกำลังในการพัฒนา ท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า โดยลำดับ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดภารกิจหรือหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ภารกิจโดยตรงและภารกิจที่สนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (วุฒิ สุวรรณรังสี .,2541,หน้า 21-22)

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ,หน้า 30-73) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการศึกษา ในฐานะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานทางราชการที่เป็นนิติบุคคล โดยแบ่งการปฏิบัติงานในภารกิจหรือหน้าที่ ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การบริหารวิชาการ โดยมีขอบข่าย/ภารกิจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ด้านที่ 2 การบริหารงบประมาณ โดยมีขอบข่าย/ภารกิจในการจัดทำและเสนอขอ งบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและ ผลการดำเนินงาน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี และการบริหารพัสดุและสินทรัพย์

ด้านที่ 3 การบริหารงานบุคลากร โดยมีขอบข่าย/ภารกิจในการการวางแผนอัตรากำลัง และกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพใน การปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย และการออกจากราชการ

ด้านที่ 4 การบริหารทั่วไป โดยมีขอบข่าย/ภารกิจในการดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยี สารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป การดูแลอาคาร สถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และ สถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะ และงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

จากขอบข่าย/ภารกิจของสถานศึกษาจะเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็น ภารกิจในงานวิชาการ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 34) กำหนดแนวปฏิบัติให้สถานศึกษา ไว้ ดังนี้

ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สาระแกนกลางของ กระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม ชุมชนและ ท้องถิ่น

2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้ง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม

5. นิเทศการใช้หลักสูตร

6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

7. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

จากความสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและขอบข่าย/ภารกิจของสถานศึกษา จะเห็นได้ว่า สถานศึกษามีภารกิจโดยตรงในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่ง ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 ,หน้า 11) และสุนีย์ ภูพันธ์ (2546,หน้า 17) ให้ความสำคัญของหลักสูตรว่า เปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของสถานศึกษา หรือทางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา และที่สำคัญคือ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้ มีคุณภาพ และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

1.4.3 ลักษณะสำคัญของการพัฒนา

ลักษณะสำคัญที่แสดงถึงมีการพัฒนา สนธยา พลศรี (2545,หน้า 5-7) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น คุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือให้มีความเหมาะสม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน

2. มีลักษณะเป็นกระบวนการ(Process) คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและต่อเนื่อง ในแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้

3. มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

4. เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใคร ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

5. เป็นวิธีการ คือ ต้องมีกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมาย

6. เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น

7. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ คือ ต้องเกิดจากการกระทำของบุคคลเท่านั้น

8. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ คือ ทำให้บุคคลหรือสังคมมีความสุข เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

9. มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เกิดการพัฒนาขึ้นหรือไม่

10. สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คือ คือ รูปแบบ กระบวนการ และวิธีการพัฒนา อาจจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

จากลักษณะของการพัฒนา สรุปได้ว่า ลักษณะที่แสดงว่าโรงเรียนมีการพัฒนา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ มีลักษณะ 10 ประการ ได้แก่ มีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพ ปริมาณ สิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการ พลวัต มีแผนและโครงการ วิธีการ มีการปฏิบัติการ เป็นการกระทำของบุคคล มีความเหมาะสม มีเกณฑ์ชี้วัด และเปลี่ยนแปลงได้

5. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งของหลักสูตร คือ หลักสูตรต้องมีความเป็นพลวัต และปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม ฉะนั้นการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาตามสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ทาบา (Hilda Taba.,1962,p. 454) ให้ความหมายของ การพัฒนาหลักสูตรว่า การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่ จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิด และ ความรู้สึของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

กู๊ด (Carter V.Good.,1973,p. 157-158) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่า เปลี่ยนแปลง หลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

เซย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander.,1974,p.7) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน รวมไปถึงการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับนักเรียนด้วย

สงัด อุทรานันท์ (2532,หน้า 30) ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะ คือ 1. การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และ 2. การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐาน

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในด้านการกำหนดจุดหมายของหลักสูตร การจัดเนื้อหาของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อให้มีความเหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ

1.5 แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐาน

ในการพัฒนาหลักสูตร มีนักการศึกษา นักวิชาการให้แนวคิดไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546,หน้า 185-186) เสนอแนะว่า ในการพัฒนาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ต้องคำนึงถึงต่อไปนี้

1. จุดหมายนั้นตั้งอยู่บนรากฐานทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา และธรรมชาติของความรู้ ความจริง และสามารถนำไปปฏิบัติได้
2. จุดหมายสอดคล้องกับความต้องการของสังคม มุ่งให้เด็กเห็นประโยชน์ของส่วนรวม ในฐานะเป็นพลเมืองดีของชาติ
3. สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ส่งเสริมให้กล้าแสดงออก และส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน
4. มุ่งสร้างค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ที่ควรสรรสร้างให้มีความเจริญก้าวหน้า
5. เน้นให้เป็นคนคิดเป็น สนใจ กระตือรือร้น มีอาชีพตามถนัด
6. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษามากที่สุด
7. จุดมุ่งหมายต้องมีความชัดเจน มีความต่อเนื่องไม่ขัดแย้งกัน

8. จุดมุ่งหมายต้องยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
 ขั้นที่ 2 การจัดเนื้อหาของหลักสูตร

วีลเลอร์ (Wheeler, D.K.,1974,pp. 218-226) ได้เสนอแนะว่า เนื้อหาของหลักสูตรต้องเป็นที่เชื่อถือได้ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539,หน้า 82-83) เสนอแนะว่า เนื้อหาของหลักสูตรต้องมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ มีความถูกต้องทันสมัย มีความน่าสนใจ เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ สอดคล้องกับจุดประสงค์ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียน และเป็นสิ่งที่สามารถจัดให้ผู้เรียนเรียนได้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546,หน้า 200-201) เสนอแนะว่า หลักเกณฑ์ในการพัฒนาเนื้อหาวิชาทั้งในระดับหลักสูตร ระดับชั้นเรียน และระดับรายวิชา ควรมีหลักคือ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ มีประโยชน์ มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคม มีความครอบคลุมจุดประสงค์พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย มีความทันสมัย มีความน่าสนใจ เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และสามารถจัดให้ผู้เรียนได้

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรด้านการจัดเนื้อหาของหลักสูตร ต้องยึดความทันสมัย ความมีประโยชน์ต่อผู้เรียนให้ครอบคลุมด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ และสามารถนำไปจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้

ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้

สุมิตร คุณานุกร (2520,หน้า 130-132) ได้เสนอแนะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ประกอบด้วย 3 กิจกรรมคือ

- 1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การตีความหมาย กำหนดรายละเอียด
- 2) การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพจริง
- 3) การสอน ครูเป็นผู้นำไปใช้ โดยมีผู้บริหารคอยให้ความสะดวกและคำแนะนำ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546,หน้า 224-225) ได้เสนอแนะหลักการสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ต้องเริ่มจาก มีการวางแผนและการเตรียมการ จัดอบรมครูที่จะนำหลักสูตรไปใช้ คำนึงถึงปัจจัยเสริมเช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เอกสารหลักสูตร ต้องมีการติดตามและประเมินผลเป็นระยะ ๆ

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้นั้น ครูผู้สอนต้องเตรียมการในการใช้หลักสูตร (การจัดครู วัสดุ ทำกำหนดการสอน) ดำเนินการใช้หลักสูตร (จัดทำแผนการสอน คู่มือครู) และติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร (การนิเทศ การติดตาม เสนอแนะข้อบกพร่อง)

ขั้นที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร

จากการประมวลแนวปฏิบัติของผู้วิจัยในการดำเนินงานด้านการประเมินหลักสูตร ประกอบด้วย มีจุดประสงค์ที่แน่นอน มีเครื่องมือวัดหลาย ๆ ชนิด โดยมีการกำหนดเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับ มีขอบเขตการประเมินชัดเจน เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามความเป็นจริง

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

จากการประมวลแนวปฏิบัติของคณะผู้วิจัยในการดำเนินงานด้านการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร จะต้องมีการวางแผนและจุดประสงค์ที่แน่นอน ต้องมีการกระทำอยู่ตลอดเวลา มีความต่อเนื่องกัน หาวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้มีความเหมาะสม หรือมีคุณภาพดีขึ้น

2. การพัฒนาหลักสูตร

2.1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการประดิษฐ์ตุ๊กตาช้างไทยด้วยผ้าชิตเพื่องานธุรกิจ กลุ่มสาระการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาและผู้ศึกษาวิจัยหลายท่าน อาทิ นาดยา ปิรันธนานนท์, มธุรส จงชัยกิจ, และศิริรัตน์ นีละคุปต์ (2542, หน้า 36) ได้กล่าวถึงความคิดเห็นของ Glattthorn (1987) ว่าหลักสูตรระดับการสอน (Taught Curriculum) หมายถึง หลักสูตรที่ครูนำไปใช้จัดการเรียนการสอนจริงในชั้นเรียน ซึ่งควรเป็นหลักสูตรที่คณะของครูผู้สอนจัดทำขึ้นมาเอง เพราะจะเป็นการสื่อสารให้ทราบว่า ครูรู้ว่าสอนอะไร สอนอย่างไร ใช้สื่อการสอนอะไร และประเมินผลอย่างไร และจะเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการปรัชญา ปรณิธานของโรงเรียนและท้องถิ่น

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้สามารถอธิบาย สรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การจัดหลักสูตรขึ้นใหม่หรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม

2.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

ทาบา (Tada,1962) ได้ทศนะเรื่องการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้ “ การพัฒนาหลักสูตรควรจะ ออกแบบและกำหนดโดยครูผู้สอนมากกว่าการจัดทำโดยนักการศึกษาาระดับสูง การพัฒนาหลักสูตร เป็นงานที่ต้องการความคิดที่เป็นระบบและเป็นลำดับขั้นตอนและมีความจำเป็นที่ต้องการตรวจสอบ ทุกลำดับขั้นตอนของการตัดสินใจและวิธีการที่ใช้ เพื่อแน่ใจว่าทุกการตัดสินใจได้ผ่านการพิจารณาที่ สอดคล้องเหมาะสม ” ในการพัฒนาหลักสูตรจึงควรวางรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรให้ชัดเจนเพื่อความ ถูกต้องเหมาะสมและสะดวกรวดเร็วเมื่อทำ การสร้างหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรต่างๆ ของ นักพัฒนาหลักสูตรหลายท่านมีดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

เป็นกระบวนการพัฒนาเอกสารหลักสูตรมี 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สำรวจปัญหาความต้องการจำเป็น ต่างๆของสังคม 2) กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) คัดเลือกเนื้อหาที่นำมาสอน 4) จัดลำดับ เนื้อหา 5) คัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ 6) จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ 7) กำหนดวิธีการ ประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซลเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์,2539)

เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ครบวงจรและคำนึงถึงบริบท ของโรงเรียนและท้องถิ่นมี 4 ขั้นตอน 1) เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขต 2) การออกแบบหลักสูตร 3) การใช้หลักสูตร 4) การ ประเมินผลหลักสูตร

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกรมวิชาการ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2538) เป็นการ

พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเสริมจากหลักสูตรแม่บทมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล พื้นฐาน ได้แก่ สภาพและความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน ศักยภาพของโรงเรียน และหลักสูตร แม่บท 2) จัดทำหลักสูตร ได้แก่ กำหนดจุดประสงค์ กำหนดเนื้อหา กำหนดกิจกรรม กำหนดคาบเวลา และกำหนดการวัดและประเมินผล 3) จัดทำเอกสารหลักสูตร 4) ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้ หลักสูตร 5) นำหลักสูตรไปใช้ 6) ประเมินผลหลักสูตร

4.งานออกแบบและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามมาตรฐาน (นาดยา ปิลาฉนนันท์และ

คณะ, 2542) มีการดำเนินงานดังนี้ 1) ประเมินความต้องการจำเป็นในบริบทของท้องถิ่นและนักเรียน 2) จัดทำปรัชญา ปณิธาน และหลักการ 3) เชื่อมโยงมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) จัดโครงสร้าง หลักสูตรตั้งแต่ขั้นสูงสุดของโรงเรียน 5) จัดทำคำอธิบายรายวิชาต่างๆ 6) จัดทำทุกจุดประสงค์รายวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐาน และแสดงการเชื่อมโยงระหว่าง รายละเอียด 7) จัดทำวิธีการหรือรูปแบบการประเมินผล 8) พิเคราะห์สื่อเทคโนโลยี 9) ตรวจสอบ ความสอดคล้องสัมพันธ์กัน 10) พิเคราะห์วิธีการช่วยครูให้สอนตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

11) พิจารณาวិธีการประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไข

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่นักวิชาการกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า มีกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญอยู่ 4 ขั้นตอน คือ 1. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2. จัดทำหลักสูตร 3. นำหลักสูตรไปใช้ 4. ประเมินหลักสูตร

2.3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

สถานศึกษาหรือโรงเรียนแต่ละแห่งหรือท้องถิ่นจะมีหน้าที่จัดการศึกษาและจัดทำหลักสูตรขึ้นเอง โดยมีมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานกลุ่มสาระที่กำหนดโดยคณะกรรมการระดับชาติเป็นกรอบกำกับไว้และเป็นตัวประกันคุณภาพของโรงเรียนทั่วประเทศด้วย ลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษาจึงมีลักษณะที่มีเนื้อหา วิธีการเรียนการสอนและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น ขณะเดียวกันคุณภาพของนักเรียนที่จบหลักสูตรจะต้องได้มาตรฐานการศึกษา (なたยา ปิลันธนาพันธ์, มธุรส จงชัยกิจ , และศิริรัตน์ นีละคุปต์ , 2542)

การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน โรงเรียนสามารถจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนโดยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น และนักวิชาการ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ร่วมกันจัดทำหลักสูตรปรัชญาและธรรมชาติของสาระวิชา การจัดการตามธรรมชาติวิชาต่างๆมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ และข้อมูลท้องถิ่นอื่นๆ ขั้นตอนการดำเนินการ มีดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรควรมีคณะทำงานที่มีความตั้งใจจริง มีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบ โดยคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านเนื้อหาวิชา ด้านการสอน ด้านบริบทของท้องถิ่น และด้านการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย

1.1 ครูที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นอย่างดี ได้แก่ครูวิชาการในโรงเรียน เป็นต้น

1.2 ผู้บริหารโรงเรียน จะเป็นผู้ที่สามารถให้คำแนะนำและให้ความรู้ด้านหลักสูตรและการสอน

1.3 ศึกษานิเทศก์ จะเป็นผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน

1.4 วิทยากรท้องถิ่น ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้ในบริบทของท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.5 นักวิชาการหรือนักพัฒนาหลักสูตรจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เช่น

สถาบันราชภัฏหรือมหาวิทยาลัย

2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน มีงานที่ต้องดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ และการศึกษา ทั้งในอดีต ปัจจุบันและมองไปในอนาคต ซึ่งควรจะศึกษาข้อมูล จากแหล่งต่างๆในท้องถิ่น เช่น จากผู้ประกอบการ องค์กรต่างๆและประชาชนหลากหลายอาชีพ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ , 2549)

2.2 วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน ได้แก่ การศึกษาศักยภาพด้านต่างๆของโรงเรียน เช่น บุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการบริหาร ด้านงบประมาณ และศึกษาเป้าหมาย ปรัชญา ธรรมเนียม และวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

3. สร้างหลักสูตรใหม่ของโรงเรียนจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สิ่งแรกที่จะต้องทำควรเป็นการวางกรอบโครงร่างของหลักสูตรซึ่งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาชุดดังกล่าวควรเป็นผู้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เข้าใจหลักการ จุดหมาย มาตรฐานการศึกษา กลุ่มสาระวิชา การจัดเวลาเรียน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลหลักสูตร

3.2 ศึกษาเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มสาระ

3.3 จัดทำกรอบร่างหลักสูตรโรงเรียน กรอบโครงร่างหลักสูตรจะแสดงสิ่งที่จะต้องจัดให้กับนักเรียนทั้งหมดตลอด 6 ปี หรือ 3 หรือ 12 ปี แล้วแต่จำนวนชั้นเรียน ที่มีของโรงเรียน กรอบโครงร่างหลักสูตรจะประกอบด้วย เป้าหมาย ปรัชญา ปณิธาน และวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และจะระบุรายวิชา หรือหน่วยการเรียนรู้ต่างๆที่จัดให้ในแต่ละชั้นปี ตลอดจนโครงงาน กิจกรรมนอกเวลาเรียน การวัดเวลา การวัดและประเมินผล (ชาติยา ปิรันธนานนท์ , มธุรส จงชัยกิจ,และ ศิริรัตน์ นิละคุปต์ , 2542)

4. จัดทำหลักสูตรรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระและแต่ละช่วงชั้นโดยคณะผู้จัดทำกลุ่มย่อย จากการศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามมาตรฐาน สรุปได้ว่า การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนสามารถทำได้ 2 ระดับ คือ ระดับการวางกรอบโครงร่างหลักสูตรของโรงเรียนทั้งหมดและระดับหลักสูตรรายวิชา

3. แนวปฏิบัติและข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

คณะผู้ศึกษานำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใน ประเด็น 3 ประเด็น ได้แก่ ความเป็นมาของการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวทางการ

ดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสารสนเทศที่จำเป็นต่อการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความหมายและหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 หมายถึง หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนประยุกต์หลักสูตรท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรแกนกลางโดยมีจุดมุ่งหวังพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญา เป็นคนดี มีคุณภาพชีวิต มีความสามารถในการประกอบอาชีพ หรือเรียนต่อหรือรักท้องถิ่น และประเทศชาติ

หลักการของหลักสูตร (อุทุมพร จามรมาน 2545, หน้า 1-2)

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกราชของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ไปกับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระเวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3.2 ความเป็นมาของการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคล มีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการ เรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการโดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาล มาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียน

สำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับ สังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่าง สมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญา ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่และสามารถ เทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกระบบการศึกษา

อนึ่ง เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนให้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นกระทรวง ศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และนอก สถานศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจะได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แนวทางการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระต่างๆ แนวทางการวัดและ ประเมินผล การจัดระบบแนะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษาและการใช้กระบวนการวิจัย ในการพัฒนาการเรียนรู้อย่างชัดเจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไปผู้ปกครอง และ ผู้เรียนมีความเข้าใจและรับทราบบทบาทของตนในการพัฒนาตนเองและสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ 2545, หน้า 1 – 3)

3.3 แนวทางการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งและจัดให้มีโครงการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยมีหลักการดำเนินงานที่สำคัญคือ การระดมสรรพกำลังจากฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมในแต่ละจังหวัดและภูมิภาค ความสำเร็จของการปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนประการสำคัญคือ การเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูใน โรงเรียน ในห้องเรียน การให้ความสำคัญกับผู้เรียน การใช้สื่อ การเรียนการสอน และนวัตกรรมต่างๆ มีการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันและกันในแต่ละระดับการศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง จะต้องมอบอำนาจ และกระจายอำนาจการ จัดการศึกษาไปให้หน่วยปฏิบัติ สามารถจัดทำแผน ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตาม มาตรฐานสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมในแต่ละจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพโดย จัดให้มีกลไกในการประสานงานการจัดการศึกษาในรูปของคณะบุคคล ในแต่ละระดับอย่างสัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน ทั้งระดับชาติลงไปถึงระดับสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ 2542, หน้า 1)

การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนมีความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพจะต้องมีการบริหาร และการจัดการที่ดี มีคุณภาพ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กล่าวถึง การบริหาร จัดการไว้ในหมวด 5 เรื่องการบริหารและการจัดการศึกษา โดยเฉพาะหมวด 39 กล่าวไว้ว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้าน วิชาการ งบประมาณ การบริหารงาน บุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ฉะนั้น ในการที่จะดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานต้องอาศัยผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ชุมชน คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการจึงมีคำสั่งที่ วก 1166/2544 เรื่องให้ใช้หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับสภาพความ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ใน การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคมไทย ผู้เรียนมี ศักยภาพในการแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลก เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยมีเงื่อนไขและเวลาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังนี้

ปีการศึกษา 2546 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4

ปีการศึกษา 2547 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 5

ปีการศึกษา 2548 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทุกชั้นเรียน ทั้งนี้ให้เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนำร่อง และโรงเรียนเครือข่าย ที่กระทรวงศึกษาประกาศรายชื่อ ในชั้นเรียนที่เป็นไปตามลำดับข้างต้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 เป็นต้นไป

จากคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการสรุปได้ว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนต้องดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แล้วเสร็จภายในปีการศึกษา 2545

สำหรับขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้น กรมวิชาการเสนอขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมวิชาการ 2544, หน้า 4 - 23)

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษา ประกอบด้วย จัดทำสาระของหลักสูตรของสถานศึกษา วางแผนบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน บริหารจัดการให้เป็นไปตามที่กำหนดในแผน

ขั้นตอนที่ 3 การกำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน ประกอบด้วย การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

นอกจากนี้ ชมรมกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545, หน้า ข) กล่าวถึงกระบวนการในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและสภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษา
2. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาตามจุดมุ่งหมายของแผนการเรียน นโยบายของสถานศึกษา และความต้องการของชุมชน
3. กำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชาเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค
4. วางแผนการเรียนรู้ ออกแบบแผนการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
5. จัดทำหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และออกแบบกิจกรรมการพัฒนาอย่าง

หลากหลาย สมองตอบความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน

6. กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนรู้ เอกสาร หลักฐาน การศึกษาที่สำคัญและจำเป็น

7. จัดทำโครงสร้างและมาตรฐานการทำงานภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ระบบและวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา

8. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษาและท้องถิ่นและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง จากขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนหลังจากการจัดทำหลักสูตรเสร็จ และเมื่อครุณาหลักสูตรไปประยุกต์ใช้นั้นครูได้พัฒนาสิ่งใดบ้าง

3.4 สารสนเทศที่จำเป็นต่อการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องมีข้อมูล และสารสนเทศ ตามกรอบดังนี้ (กรมวิชาการ 2544, หน้า 24 – 37)

1. สารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษา ประกอบด้วย
 - 1.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา
 - 1.2 สภาพการบริหารและการจัดการตามโครงสร้างการบริหารและภารกิจ
 - 1.3 ศักยภาพของสถานศึกษา
 - 1.4 ความต้องการของสถานศึกษา
 - 1.5 แนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น
 - 1.6 แนวทางการจัดการศึกษา
 - 1.7 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา/คณะกรรมการนักเรียน
2. สารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียน ประกอบด้วย
 - 2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
 - 2.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
 - 2.3 ผลงานและการแสดงออกของผู้เรียน
3. สารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย
 - 3.1 หลักสูตรและการเรียนการสอน
 - 3.2 การวัดและการประเมินผลการเรียน
 - 3.3 การพัฒนากิจกรรมแนะแนว

- 3.4 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
4. สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ประกอบด้วย
 - 4.1 สภาพและบรรยากาศการเรียนรู้
 - 4.2 ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก
 - 4.3 การพัฒนาบุคลากร
 - 4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน
5. สารสนเทศเพื่อการรายงาน ประกอบด้วย
 - 5.1 คุณภาพของผู้เรียน
 - 5.2 คุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 5.3 คุณภาพด้านการบริหารจัดการ
 - 5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

สรุปได้ว่า ข้อมูล สารสนเทศที่จำเป็นต่อการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมีการจัดเก็บอยู่แล้วซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่จะแยกตามงาน ได้แก่ งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง งานกิจการนักเรียน งานบริหาร และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสารสนเทศที่ จำเป็นต่อการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสอดคล้องกับกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

3.5 กระบวนการจัดทำหลักสูตร

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 32-43) ได้เสนอแนะแนวการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย
2. การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักสูตรการศึกษา
7. พัฒนาระบบการส่งเสริม สนับสนุน
8. การบริหารจัดการหลักสูตร

อุทุมพร จามรมาน (2545, หน้า 10-39) ได้สรุปถึงการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ตามลำดับ ดังนี้

1. จัดทำโครงสร้างเวลา

2. พิจารณาเนื้อหาหลักกับมาตรฐานการเรียนรู้
3. กำหนดเวลาสอนให้เหมาะสมกับสาระหลักและจำนวนมาตรฐานการเรียนรู้
4. จัดทำเนื้อหาสรายส์ปดาห์ที่จะสอนในเวลา 1 ปี
5. เขียนแผนการสอนรายปี/รายภาค
6. จัดทำแผนการสอนรายครั้ง
7. ทำสื่อการสอน
8. สร้างเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้
9. ประเมินผลรายปี/ภาค
10. ทำการสอนจริง
11. ปรับปรุงแผนการสอนรายครั้งและรายปี

สรุปได้ว่าการจัดทำหลักสูตรนั้นมีความเกี่ยวข้องกัน จะแตกต่างกันในรายละเอียดของการดำเนินงาน โดยส่วนใหญ่จะดำเนินการตามลำดับ คือ เริ่มจากการกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำสาระของ หลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน และการบริหารจัดการหลักสูตร

3.6 การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้นั้น กรมวิชาการ (2546, หน้า 25-34) เสนอแนะว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งรับทราบบทบาท ภารกิจ หน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่จะ ช่วยส่งเสริม สนับสนุนการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาไปใช้ในสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา

มีหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร ประชาสัมพันธ์สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อม จัดให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

2. ครูผู้สอน

วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำแผนการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จัดทำวิจัยในชั้นเรียน และจัดทำ ข้อมูลผู้เรียน

3. ผู้เรียน

มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินตนเอง

4. ผู้ปกครอง

กำหนดแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับครู และผู้เรียน และมีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตร แผนพัฒนาสถานศึกษา หรือธรรมนูญโรงเรียน ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมสถานศึกษา

5. ประชาชน

มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตร แผนพัฒนาสถานศึกษา หรือธรรมนูญโรงเรียน ส่งเสริม สนับสนุน และประเมินผลการใช้หลักสูตร

6. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา ให้ความเห็นชอบในกำหนดสาระของหลักสูตร แผนพัฒนาสถานศึกษา หรือธรรมนูญโรงเรียน ส่งเสริม สนับสนุน

ถึงแม้ว่าในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้จะมีบุคคลที่เกี่ยวข้องมากมาย แต่บุคคลที่มีบทบาทโดยตรง และมาก ก็คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอน

4. แนวการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

4.1 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ,2545, หน้า 49-53)

คุณภาพของผู้เรียน

กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี มุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมเพื่อให้เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว การอาชีพเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มีทักษะการทำงาน การประกอบอาชีพ การจัดการ การแสวงหาความรู้ เลือกใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน สามารถทำงานอย่างมีกลยุทธ์ สร้าง และพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ ๆ

มีความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน รักการทำงาน ประหยัด อดออม ตรงต่อเวลา เชื้อเพื่อ เสียสละและมีวินัยในการทำงาน เห็นคุณค่าความสำคัญของงานและอาชีพสุจริต ตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และพลังงาน

เมื่อจบแต่ละช่วงชั้น ผู้เรียนต้องมีความสามารถดังต่อไปนี้

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

สามารถช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวยุและชุมชนทำงานอย่างมีขั้นตอน มีทักษะในการจัดการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน เลือกใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศได้เหมาะสมกับงาน สามารถคิด ออกแบบ สร้าง ดัดแปลงสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันง่าย ๆ ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน ใช้พลังงานทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและถูกวิธี

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน 1.1 เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการทำงานเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวกับงานบ้าน งานช่าง งานประดิษฐ์และงานธุรกิจ

มาตรฐาน 1.2 มีทักษะ กระบวนการทำงานและการจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2 อาชีพ

มาตรฐาน 2.1 เข้าใจทักษะ มีประสบการณ์ในการงานอาชีพ สุขจิต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบสร้างสรรค์ของเครื่องใช้วิธีการเชิงกลยุทธ์ ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน 4.1 เข้าใจ เห็นคุณค่าและใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลการเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน 5.1 ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างงาน การสร้างอาชีพอย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

สาระและขอบข่ายสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่เป็นแก่นความรู้ของสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ประกอบด้วย

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

สาระที่ 2 การอาชีพ

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ

สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระที่เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ว่าด้วยงานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจงานบ้าน เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในครอบครัวซึ่งประกอบด้วยบ้าน ชีวิต ความเป็นอยู่ในบ้าน ผ้าและเครื่องแต่งกาย อาหารและโภชนาการ โดยเน้นการปลูกฝังลักษณะนิสัยการทำงาน ทักษะกระบวนการทำงาน การแก้ปัญหาในการทำงาน มีความรับผิดชอบ สะอาดมีระเบียบ ประหยัด อุดม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน

งานเกษตร เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ซึ่งประกอบด้วยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ตามกระบวนการผลิตและการจัดการผลิต มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อ ชยัน อุดหนุน การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

งานช่าง เป็นงานที่เกี่ยวกับงานตามกระบวนการของงานช่าง ซึ่งประกอบด้วยการบำรุงรักษาการติดตั้ง ประกอบ การซ่อม การผลิตเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

งานประดิษฐ์ เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานด้วยการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นความประณีต สวยงามตามกระบวนการทำงานประดิษฐ์เทคโนโลยีและเน้นการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและสากล

งานธุรกิจ เป็นงานที่เกี่ยวกับการจัดการด้านเศรษฐกิจครอบครัว การเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด

สาระที่ 2 การอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับหลักการ คุณค่า ประโยชน์ของการประกอบอาชีพสุจริต ตลอดจนการเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี เป็นสาระที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ ในการแก้ปัญหาและสนองความต้องการอย่างสร้างสรรค์ โดยนำความรู้มาใช้กับกระบวนการเทคโนโลยี สร้างและใช้สิ่งของเครื่องใช้ วิธีการและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต

สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาความรู้ การสืบค้น การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การแก้ปัญหาหรือสร้างงาน คุณค่าและผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศ

สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ เป็นสาระที่เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ในการทำงานเกี่ยวกับการดำรงชีวิต ครอบครัวยุคและการอาชีพ

4.2 กระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

1. กลวิธีการจัดการเรียนรู้

1.1 การจัดการเรียนรู้ให้ครบองค์รวมของการพัฒนาตามศักยภาพผู้เรียน คือ ต้องมีความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

1.2 การจัดการเรียนรู้ต้องกำหนดเป็นงาน (TASK) โดยแต่ละงานต้องเป็นไปตามโครงสร้างการเรียนรู้ของกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีทั้ง 7 หัวข้อ

1.2.1 ความหมายของงาน

1.2.2 ความสำคัญและประโยชน์ของงาน

1.2.3 มีทฤษฎีสนับสนุนหลักการของงาน

1.2.4 วิธีการและขั้นตอนของการทำงาน

1.2.5 กระบวนการทำงาน การจัดการ เทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศและแนวทางในการประกอบอาชีพ

1.2.6 การนำเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงาน การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ ๆ

1.2.7 คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมในการทำงานและประกอบอาชีพ

ผู้สอนสามารถสอนแต่ละงานครบหรือไม่ทั้ง 7 หัวข้อก็ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะงาน แต่ทั้งนี้จะต้องสอนครบทั้งมาตรฐานด้านความรู้ ด้านทักษะ กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

1.3 การจัดการเรียนรู้ โดยผู้สอนสามารถนำความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม จากสาระภายในกลุ่มมาบูรณาการกันได้ หรือนำสาระจากกลุ่มวิชาอื่นมาบูรณาการกับสาระของกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี

1.4 จัดการเรียนรู้ได้ทั้งภายในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน โดยจัดในสถานปฏิบัติงานแหล่งสถานวิทยาการ สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระ ฯลฯ

1.5 จัดการเรียนรู้โดยกระตุ้น ให้ผู้เรียนกำหนดงานที่มีความหมายกับผู้เรียนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ ความสำคัญ เห็นคุณค่า ย่อมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน

1.6 จัดการเรียนรู้โดยผู้สอนต้องคำนึงถึงความต้องการความสนใจ ความพร้อมทางร่างกาย อุนิสัย สติปัญญาและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1 การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานจริง ๆ มีขั้นตอนอย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ

2.1.1 ขั้นศึกษาและวิเคราะห์

2.1.2 ขั้นวางแผน

2.1.3 ขั้นปฏิบัติ

2.1.4 ขั้นประเมิน ปรับปรุง

2.2 การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า เป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่สนใจจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ

2.3 การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย

2.3.1 ครูผู้สอนสร้างกิจกรรม โดยที่กิจกรรมนั้นอาจจะเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของผู้เรียนหรือเป็นกิจกรรมใหม่ หรือเป็นประสบการณ์ในชีวิตประจำวันก็ได้

2.3.2 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมจากข้อ 2.3.1 โดยการอภิปราย การศึกษาค้นคว้าตัวอย่างหรือการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ

2.3.3 ผู้เรียนวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุใด

2.3.4 สรุปผลที่ได้จากข้อ 2.3.3 เพื่อนำไปสู่หลักการ แนวคิดของสิ่งที่ได้เรียนรู้

2.3.5 นำหลักการ แนวคิดจากข้อ 2.3.4 ไปใช้กับกิจกรรมใหม่ หรือกิจกรรมอื่น ๆ หรือสถานการณ์ใหม่ต่อไป

2.4 การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฯลฯ ในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ

4.3 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

1. ต้องวัดและประเมินผลทั้งความรู้และความคิด ความสามารถ ทักษะ และกระบวนการ เจตคติ จริยธรรม ค่านิยม รวมทั้งโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. วิธีการวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

3. ต้องเก็บข้อมูลที่ได้จากการวัดและประเมินผลตามความเป็นจริง และต้องประเมินผลภายใต้ข้อมูลที่มีอยู่
4. ผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องนำไปสู่การแปลผล และข้อสรุปที่สมเหตุสมผล
5. การวัดและประเมินผลต้องมีความเที่ยงตรงและเป็นธรรมทั้งในด้านของวิธีการวัด โอกาสของการประเมิน

วัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล

1. เพื่อวินิจฉัยความรู้ความสามารถ ทักษะและกระบวนการ เจตคติ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของผู้เรียนและเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะให้เต็มศักยภาพ
2. เพื่อใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับให้แก่ตัวผู้เรียนเองว่าบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้เพียงใด
3. เพื่อใช้ข้อมูลในการสรุปผลการเรียนรู้และเปรียบเทียบถึงระดับพัฒนาการของการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนการสอน วิธีการวัดและการประเมินผลที่สามารถสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างแท้จริงของผู้เรียนและครอบคลุมกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน จึงต้องวัดและประเมินผลจากสภาพจริง

การวัดและประเมินผลจากสภาพจริง

กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีหลากหลาย เช่น กิจกรรมในชั้นเรียน กิจกรรมการปฏิบัติ กิจกรรมสำรวจภาคสนาม กิจกรรมการสำรวจตรวจสอบ การทดลอง กิจกรรมศึกษาค้นคว้า กิจกรรมศึกษาปัญหาพิเศษหรือโครงการ ฯลฯ ในการทำกิจกรรมเหล่านี้ต้องคำนึงว่าผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพแตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนจึงอาจทำงานชิ้นเดียวกันได้เสร็จในเวลาที่แตกต่างกัน และผลงานที่ได้ก็อาจแตกต่างกันด้วย เมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมเหล่านี้ก็ต้องเก็บรวบรวมผลงาน เช่น รายงาน ชิ้นงาน บันทึก และรวมถึงทักษะปฏิบัติต่าง ๆ เจตคติ ความรัก ความซาบซึ้ง กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทำและผลงานเหล่านี้ต้องใช้วิธีประเมินที่มีความเหมาะสม และแตกต่างกันเพื่อช่วยให้สามารถประเมินความรู้ความสามารถ และความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของผู้เรียนได้ การวัดและประเมินผลจากสภาพจริงจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน หลากหลายวิธีในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงและต้องประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ข้อมูลที่มากพอที่จะสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้

ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลจากสภาพจริง

1. การวัดและประเมินผลจากสภาพจริง มีลักษณะที่สำคัญคือ ใช้วิธีประเมินกระบวนการคิดที่ซับซ้อนความสามารถในการปฏิบัติงาน ศักยภาพของผู้เรียนในด้านของผู้ผลิตและกระบวนการที่ได้ผลผลิตมากกว่าที่จะประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำความรู้อะไรได้บ้าง
2. เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียน เพื่อวินิจฉัยผู้เรียนในส่วนที่ควรส่งเสริมและส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล
3. เป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมประเมินผลงานของทั้งตนเอง และของเพื่อนร่วมห้อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้
4. ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนการสอนและการวางแผนการสอนของผู้สอนว่าสามารถตอบสนองความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้หรือไม่
5. ประเมินความสามารถของผู้เรียนในการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริงได้
6. ประเมินด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีที่หลากหลายในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง
วิธีการและแหล่งข้อมูลที่ใช้
 1. สังเกตการแสดงออกเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม
 2. ชิ้นงาน ผลงาน รายงาน และกระบวนการ
 3. การสัมภาษณ์
 4. บันทึกของผู้เรียน
 5. การประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู
 6. การวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติ
 7. การวัดและประเมินผลด้านความสามารถ
 8. แฟ้มผลงาน
 9. การประเมินตนเอง
 10. การประเมินโดยกลุ่มเพื่อน
 11. การประเมินกระบวนการกลุ่ม
 12. การประเมินโดยใช้แบบทดสอบทั้งแบบอัตนัยและปรนัย

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อ ที่ผู้เรียนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและผู้สอนใช้เสริมความรู้ ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อของจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง มีคุณค่าน่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการและมีแนวทางในการพัฒนาสื่อดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนและสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน ในกรณีที่ผู้เรียนมีความพร้อมอาจแนะนำให้ค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ตและถ้าเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องพัฒนาขึ้นใช้เอง ควรขอความร่วมมือกับผู้สอนฝ่ายอื่น ๆ ให้ช่วยพัฒนาอุปกรณ์หรืออาจให้ผู้เรียนมีส่วนช่วยกันสร้างอุปกรณ์ด้วย ทั้งนี้ควรเลือกใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ราคาไม่แพงและเกิดคุณค่าต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง
4. ศึกษาวิธีการเลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสม หลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมิน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ในตัวอย่าง สม่่าเสมอเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนใช้สื่อประเภทอื่นแทน
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่าง สถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อ การเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

แหล่งเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ผู้เรียน ผู้สอนสามารถ ศึกษาหาความรู้ หรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ ประสบความสำเร็จในงาน อาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ฯลฯ
2. แหล่งวิทยากร ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ศูนย์วิชาการทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
3. สถานประกอบการ สถานประกอบวิชาชีพอิสระ โรงงานอุตสาหกรรมหน่วยงานวิจัยในท้องถิ่น ซึ่งให้บริการความรู้ฝึกอบรมเกี่ยวกับงานและวิชาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
4. ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ
5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์ ฯลฯ
6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดี-รอม วีซีดี วีดีทัศน์ CAI ฯลฯ

5. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

5.1 ความสำคัญ ความจำเป็นและความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กล่าวเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดง คุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม

สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาโดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้อง จัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชา ใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐาน ก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 2 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการ เรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียนโดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545, หน้า 1-3) กล่าวว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามสาระที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งกำหนดให้มีหลักสูตรแกนกลางของประเทศ เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ โดยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะมีมาตรฐานเป็นตัวกำหนดคุณภาพผู้เรียน มีลักษณะเป็นเอกภาพ มีความยืดหยุ่น จัดต่อเนื่องสิบสองปี เน้นความรู้คู่คุณธรรมและความเป็นไทย ควบคู่ความเป็นสากล สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้บรรลุตามมาตรฐาน โดย การจัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและ สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อความเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ดังนั้น จึงเป็นบทบาทและภาระหน้าที่ของสถานศึกษาโดยตรงที่จะต้องจัดทำ หลักสูตรของตนเองที่สนองจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางยึดมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ พร้อม ทั้งเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่นเข้าไปเพื่อจะได้แผน แนวทางหรือ ข้อกำหนดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา นั่นคือหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นแผน เป็นแนวทาง เป็นข้อกำหนดในการจัดการศึกษาที่จะพัฒนา ผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึง ลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การ

ปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยการเรียนรู้และประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค

จากการที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว สถานศึกษาจึงต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีสาระของหลักสูตร 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ได้มาจากสาระของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนที่ 2 ได้มาจากสถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปได้ว่า จากการศึกษาเบื้องต้น หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม หมายถึง สาระการเรียนรู้ ที่สถานศึกษาจัดทำใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ที่นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน ตามแนวทางของสถานศึกษานั้นๆ

5.2 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 3) กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนรู้แบบรู้ไว้ใช้ว่าแต่เป็นการเรียนรู้ที่ใช้ได้จริงในชีวิต

สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 311) กล่าวว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นจะต้องมีความสอดคล้องกันกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ ก็ย่อมจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นจึงหมายถึงหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการตามข้อกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสามารถพัฒนาชีวิตพัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นได้

กรมวิชาการ (สนั่น สะอาดถิ่น อ้างอิงจาก กรมวิชาการ ,2540) กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติและคุณภาพการดำรงชีวิตโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า หมายถึง การนำหลักสูตรแกนกลางทั้งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนามาจากส่วนกลางมาปรับเพิ่มหรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น

จากความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่นักการศึกษากล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่าหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่ท้องถิ่น โรงเรียน หรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา พัฒนาปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม เนื้อหารายละเอียด กระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์โดยยึดโครงสร้างรายละเอียดในหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น กาลสมัย เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนมีความรู้ ประสบการณ์ที่จะนำไปพัฒนาตนเอง

5.3 ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกิดมาจากความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่นในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งมีลักษณะประเทศ ภูมิอากาศ ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมย่อมแตกต่างกันออกไปซึ่งการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศนั้น ย่อมมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ

ความสำคัญที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นเกิดจาก พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อปฏิรูปการศึกษาไทย นั้นได้มีการกำหนดใน เรื่องหลักสูตรการศึกษาไว้ในมาตรา 27 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด หลักสูตรแกนกลางสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานขณะเดียวกันได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถ จัดทำสาระของหลักสูตรเองได้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและปัญหาชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีพอยู่ในท้องถิ่นของตนได้อย่างปกติสุขและเหตุผลที่จำเป็นต้องมี การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ เปิดกว้างให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุง พัฒนาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
 2. ประสิทธิภาพในหลักสูตรระดับชาติ บางอย่างมีความจำเป็นมากกว่าหรือน้อย กว่าในระดับท้องถิ่น
 3. ประสิทธิภาพที่จำเป็นบางอย่างของท้องถิ่นไม่มีในหลักสูตรระดับชาติ
 4. ประสิทธิภาพบางอย่างเป็นความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งมีข้อมูลในเชิงวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2533, หน้า 110) กล่าวถึงความจำเป็นของการมี หลักสูตรท้องถิ่นว่าเนื่องจากหลักสูตรแกนกลางได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือ จัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มผู้เรียนทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสุดท้ายที่ ต้องการบรรลุ คือ การให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติหรือมีคุณลักษณะร่วมบางประการที่เหมือนกัน แต่ อย่างไรก็ตามในสภาพความเป็นจริงของปัจจัยพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ในประเทศไทยนั้นย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ด้วยความแตกต่าง หลากหลายของปัจจัยพื้นฐานดังกล่าวนี้ การจัดการเรียนการสอนให้กลุ่มผู้เรียน ที่อยู่ในพื้นที่ที่มี ปัจจัยพื้นฐาน แตกต่างกัน โดยใช้หลักสูตรกลางเพียงอย่างเดียว จึงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 109-110) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็น ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า ถึงแม้จะมีหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทแล้ว แต่ก็ ยังต้องมีการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่น ทั้งนี้มีเหตุผลและความจำเป็น ดังต่อไปนี้คือ

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอน มุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่ว ๆ ไปไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับ สาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละ

แห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
ได้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ และ
เทคโนโลยีมีผลกระทบโดยตรงต่อทรรคนะและการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท
จึงมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ
ดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิลำเนาท้องถิ่นของตนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้
และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัว และท้องถิ่น ตลอดจนการดำเนินอยู่ในท้องถิ่นของตน
อย่างมีความสุข

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังที่ไกลตัวเพราะเป็นกระบวนการเรียนที่
ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้น จึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียน
ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นของตน แทนที่จะเรียนรู้เรื่องไกลตัวซึ่งทำให้ผู้เรียน
ไม่รู้จักตนเองไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจและไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว
นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพัน
รวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4. ทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบท
ของไทยมีอยู่มากมายและมีคุณค่า บ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแม่บท หรือ
หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้แต่หลักสูตรระดับ
ท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียน
การสอนไม่ว่าด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียม
ประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นของตน
และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

อาจกล่าวโดยสรุปว่า ความจำเป็นความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่นที่มี
รายละเอียด ปลีกย่อยที่ต่างกัน ทำให้หลักสูตรระดับชาติไม่สามารถตอบสนองความต้องการตาม
สภาพของท้องถิ่นได้เท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีการนำเอาหลักสูตรระดับชาติมาปรับให้เหมาะสม
กับสภาพท้องถิ่นนั้น ตามแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษา และข้อบังคับของพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

5.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 3 ลักษณะ หรือ 3 ประเภท
ได้แก่ หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง การพัฒนาหลักสูตร

ท้องถิ่นกรณีนี้เป็นการรับรองประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรกลางที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในแต่ละสภาพท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรในกรณีดังกล่าว สามารถดำเนินการได้กับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา

สังัด อุทรานันท์ (2532.หน้า 314-315) ได้เสนอขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพของท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลางและ/หรือจัดสร้างราย

วิชาใหม่

ขั้นที่ 6 ดำเนินการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 7 ทำการปรับปรุงแก้ไข

หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นส่วนย่อยเพื่อใช้เสริมหลักสูตรกลาง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นเป็นส่วนย่อยเพื่อใช้เสริมหลักสูตรกลาง เป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใหม่ โดยเฉพาะ สำหรับนำไปใช้จัดการเรียนการสอนเสริมเนื้อหาในกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตรกลาง หรืออาจจะนำไปใช้เสริมได้หลายกลุ่มวิชาไม่เจาะจง กลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจหรือความสนใจของครูผู้สอนในชุมชนท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ที่จะดำเนินการพัฒนาหลักสูตรขึ้น

หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะเป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้สำหรับการจัดการศึกษาประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาทั้งสองประเภทนี้จะมีหลักสูตรกลางที่พัฒนาขึ้นโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาเป็นแกนกลางกำหนดให้สำหรับการนำไปใช้จัดการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2533. หน้า 167-170) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ส่วนใหญ่จะมีการดำเนินงานอยู่มาก ในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น หลักสูตรที่กล่าวนี้จะได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้กับชุมชน

ท้องถิ่นใด ๆ ตามความต้องการและความสมัครใจของผู้เรียน ตลอดจนความสอดคล้องกับสภาพความจริง ซึ่งแตกต่างหลากหลายกันทางด้านเศรษฐกิจการประกอบอาชีพและสภาพทางวัฒนธรรมสังคมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้มีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และชั่วโมงที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรแม่บท
 2. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะเพิ่มหรือปรับ สำหรับนำมาให้เรียนรู้หรือฝึกทักษะโดยให้เป็นไปตามผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์
 3. นำรายละเอียดที่ได้ตามข้อ 2 ไปปรับเข้าในโครงสร้างขอบข่ายของเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ รายวิชาที่สอนแล้วนำไปจัดทำเป็นแผนการสอนต่อไป
 4. พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรับเพิ่มเติมหรือลดนั้น
 5. จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นด้วยการจัดทำคำอธิบาย หรือ ทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตร ดังนี้คือ

ระดับประถมศึกษา ท้องถิ่นสามารถจัดทำคำอธิบายในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นมาได้ในกรณีพบว่า เนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ไม่ปรากฏในหลักสูตร โดยเฉพาะในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพและกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ซึ่งการเพิ่มเติมคำอธิบายดังกล่าวนี้จะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามเนื่องจากการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับการจัดทำคำอธิบาย เพิ่มเติมในหลักสูตรต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ระดับมัธยมศึกษา ท้องถิ่นสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมได้เฉพาะส่วนที่เป็นวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรีทุกกลุ่มวิชา โดยรายวิชาที่เพิ่มเติมนี้จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับรายวิชาบังคับแกน บังคับเลือกและเลือกเสรีที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท
 6. ปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา ของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
- สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นสามารถพัฒนาเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมการเรียน

การสอนประกอบด้วย

หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการสอนรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงตามที่ระบุไว้ในรายวิชานั้น ๆ อาจจะมีลักษณะเป็นเล่มหรือเป็นชุดก็ได้

แบบฝึกหัด หมายถึง สื่อที่ใช้สำหรับให้ผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียนมากยิ่งขึ้น

หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือเสริมการเรียนการสอนหลักสูตรมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องก็ได้ สำหรับให้ผู้เรียนศึกษาความรู้ด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์แยกเป็น 4 ประเภท คือ

1. หนังสืออ่านนอกเวลา
2. หนังสืออ่านเพิ่มเติม
3. หนังสืออุเทศ
4. หนังสือส่งเสริมการอ่าน

คู่มือครู หมายถึง เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

คู่มือการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารหรือหนังสือสำหรับครูและนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

นอกจากนี้ยังมีสื่ออื่น ๆ ที่ท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อีก เช่น สื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โดยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนนั้น มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตร โดยวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลาเรียนว่ารายวิชาที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรนั้นมีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้เกิดทักษะและเจตคติอย่างไร มีขอบข่ายเนื้อหาเพียงใดและมีคาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อจะได้ออกแบบสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
2. สืบค้นสื่อเอกสารหรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายหนังสือ ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร

3. วิเคราะห์สื่อเอกสารหรือหนังสือที่สำรวจได้เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่ โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

3.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา

3.2 เนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาไม่ล้าสมัย เหมาะสมกับเวลาเรียนและมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น

3.3 เรียงลำดับเนื้อหาดีไม่สับสน อธิบายชัดเจน ใช้ตัวอย่างประกอบช่วยความเข้าใจได้ดี และใช้ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ ฯลฯ เพื่อช่วยความเข้าใจอย่างเหมาะสม

3.4 ใช้ภาษาถูกต้องเหมาะสมตามหลักภาษา กะทัดรัด ไม่เยิ่นเย้อ หรือวกวนและใช้ศัพท์หรือประโยคเหมาะสมกับระดับชั้น

3.5 มีคำถามหรือกิจกรรมเสนอแนะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ฝึกปฏิบัติ และส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่าง ๆ ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้ สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้อาจจะใช้กับคำอธิบายรายวิชาที่มีอยู่แล้วหรือที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

6. แนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ

ความหมายการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ

สุวิทย์ มูลคำ (2546, หน้า 101) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียน “วิธีเรียนรู้” อย่างเป็นขั้นตอน หรือเป็นกระบวนการ โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด ผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผู้สอนเป็นผู้กำกับควบคุมให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติฝึกฝนจนเกิดทักษะ สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้ และรับรู้ขั้นตอนทั้งหมด จนสามารถนำไปใช้ได้ อย่างอัตโนมัติและนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ “วิธีการเรียนรู้” อย่างเป็นขั้นตอนและเป็นกระบวนการโดยลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ

2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำวิธีการหรือกระบวนการที่ได้เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ

กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้สนับสนุนให้มีการพิจารณานำ กระบวนการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ไปใช้ในการเรียนการสอน โดยเสนอแนะกระบวนการที่ผู้สอนควรใช้ 13 กระบวนการด้วยกัน ดังนี้

1. ทักษะกระบวนการ (9 ขั้น)
2. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
3. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ
4. กระบวนการแก้ปัญหา
5. กระบวนการสร้างความตระหนัก
6. กระบวนการปฏิบัติ
7. กระบวนการคณิตศาสตร์
8. กระบวนการเรียนภาษา
9. กระบวนการกลุ่ม
10. กระบวนการสร้างเจตคติ
11. กระบวนการสร้างค่านิยม
12. กระบวนการเรียนรู้ความเข้าใจ
13. กระบวนการสืบสวนสอบสวน

การนำกระบวนการเรียนรู้ไปใช้

กระบวนการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเป็นขั้นตอนที่นำผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้สอนจะเลือกใช้กระบวนการใด นำผู้เรียนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ก็ย่อมขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์จุดประสงค์นั้น เป็นภาระงานที่เริ่มสอนตั้งแต่ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก จัดกระบวนการทำงานให้ผู้เรียนเป็นลำดับขั้นตอน จนกระทั่งได้ชิ้นงานออกมาหรือเป็นผลงานที่ปรากฏอย่างมีประสิทธิภาพก็จะเป็นการใช้ “ทักษะกระบวนการ” แต่ถ้าไม่ได้ เริ่มตั้งแต่ต้นเป็นเพียงเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้เพียงส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะเป็นกระบวนการอื่น ๆ เช่น กระบวนการสร้างความตระหนัก กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการสร้างค่านิยม

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า “ทักษะกระบวนการ” เป็นกระบวนการหลักหรือกระบวนการแม่บทของกระบวนการอื่น ๆ เพราะเมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า กระบวนการอื่น ๆ จะมีขั้นตอนย่อยเป็น ตัวร่วมของทักษะกระบวนการ

ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543, อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, 2540 ,หน้า 212 – 218) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ
แบบต่าง ๆ โดยคณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาใช้ 5 แบบ จึงขอนำเสนอการจัดการเรียนรู้ที่เน้น
กระบวนการ 5 แบบ ดังนี้

1. กระบวนการแก้ปัญหา

เป็นกระบวนการที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ มี
ขั้นตอนดังนี้

1.1 สังเกต

ให้นักเรียนได้ศึกษาข้อมูล รับรู้และทำความเข้าใจในปัญหาจนสามารถสรุปและ
ตระหนักถึงปัญหานั้น ๆ

1.2 วิเคราะห์

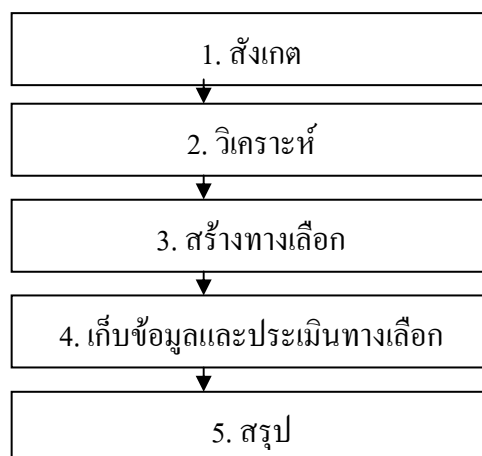
ให้ผู้เรียนได้อภิปราย หรือแสดงความคิดเห็น เพื่อแยกแยะประเด็นปัญหาสภาพ
สาเหตุและลำดับความสำคัญของปัญหา

1.3 สร้างทางเลือก

เป็นโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย ซึ่งอาจ
มีการทดลอง ค้นคว้า ตรวจสอบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบกรณีให้นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่ม การมี
การกำหนดหน้าที่ในการทำงาน

1.4 เก็บข้อมูลประเมินทางเลือก

ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามแผนและบันทึกการปฏิบัติงาน เพื่อรายงานและตรวจสอบ
ความถูกต้องของทางเลือก สรุป เป็นการสังเคราะห์ความรู้ด้วยตนเอง อาจจัดทำในรูปของรายงาน

แผนภูมิ แสดงขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหา

2. กระบวนการผลิต

เป็นกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนปฏิบัติจนเกิดทักษะ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 สังเกตรับรู้

ให้ผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างหลากหลายจนเกิดความเข้าใจและสรุปความคิด

รวบยอด

2.2 ทำตามแบบ

ทำตามตัวอย่างที่แสดงให้เห็นทีละขั้นตอนจากขั้นพื้นฐานไปสู่งานที่ซับซ้อนขึ้น

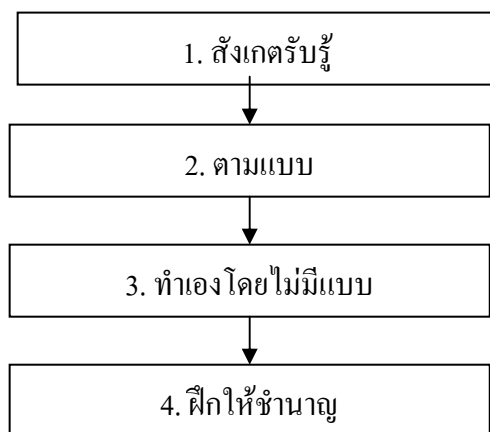
2.3 ทำเองโดยไม่มีแบบ

เป็นการให้ฝึกปฏิบัติชนิดครบถ้วนกระบวนการทำงาน ตั้งแต่ต้นจบจนด้วย

ตนเอง

2.4 ฝึกให้ชำนาญ

ให้ปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ หรือทำได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งอาจเป็นงาน
ขั้นเดิมหรืองานที่คิดขึ้นใหม่

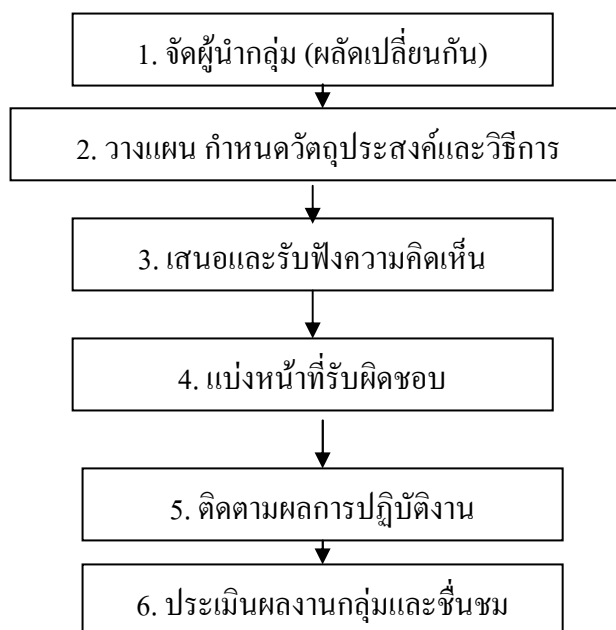

แผนภูมิ แสดงขั้นตอนของกระบวนการปฏิบัติ

3. กระบวนการกลุ่ม

เป็นกระบวนการมุ่งให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน โดยเน้นกิจกรรมดังนี้

- 3.1 มีผู้นำ ซึ่งอาจลัดเปลี่ยนกันเป็น
- 3.2 วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทำงาน
- 3.3 เสนอและรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกทุกคนบนพื้นฐานของเหตุผล
- 3.4 แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ เมื่อมีการปฏิบัติ
- 3.5 ติดตามผลการปฏิบัติและปรับปรุง
- 3.6 ประเมินผลรวมและชื่นชมในผลงานของคณะ

แผนภูมิ แสดงขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม

4. กระบวนการสร้างเจตคติ

มีแทรกได้กับทุกเนื้อหา เน้นความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียนอาจเป็นความคิด หลักการ การกระทำเหตุการณ์ สถานการณ์ เป็นต้น มีขั้นตอนดังนี้

4.1 สังเกต

พิจารณาข้อมูล เหตุการณ์ การกระทำที่เกี่ยวข้องกับการมีเจตคติที่ดีและเจตคติที่ไม่ดี

4.2 วิเคราะห์

พิจารณาผลที่จะเกิดขึ้นตามมา แยกเป็นการกระทำที่เหมาะสมได้ผลที่น่าพอใจ และการกระทำที่ไม่เหมาะสมได้ผลตามที่ไม่น่าพอใจ

4.3 สรุป

รวบรวมข้อมูลเป็นหลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติด้วยเหตุผลของความพอใจ

แผนภูมิ แสดงขั้นตอนของกระบวนการสร้างเจตคติ

5. กระบวนการเรียนรู้ความเข้าใจ

ใช้กับการเรียนเนื้อหาเชิงความรู้ตามความจริง มีขั้นตอนดังนี้

5.1 สังเกต ตระหนัก

พิจารณาข้อมูล สาระความรู้ เพื่อสร้างความคิดรวบยอด กระตุ้นให้ตั้งคำถาม ตั้งข้อสังเกต สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป็นแนวทางที่แสวงหาคำตอบต่อไปนี้

5.2 วางแผนปฏิบัติ

นำวัตถุประสงค์ หรือคำถามที่ทุกคนสนใจจะหาคำตอบมาวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม

5.3 ลงมือปฏิบัติ

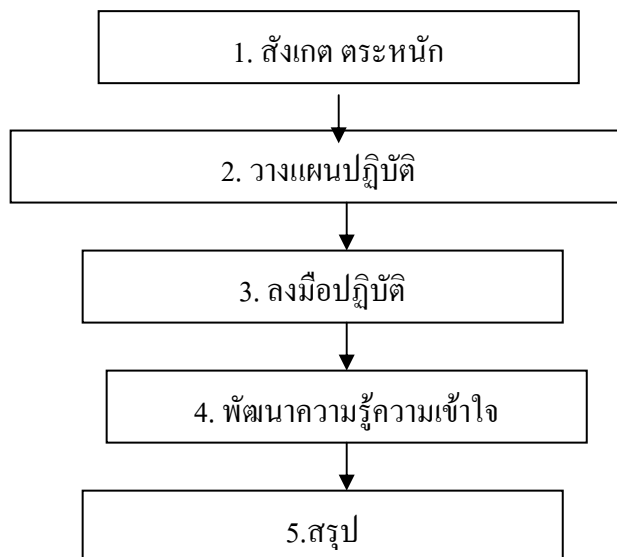
กำหนดให้สมาชิกในกลุ่มย่อย ๆ ได้แสวงหาคำตอบจากแหล่งความรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ค้นคว้า สัมภาษณ์ ศึกษาเอกสารสถานที่ หาข้อมูลจากองค์กรในชุมชน เป็นต้น ตามแผนที่วางไว้

5.4 พัฒนาความรู้ความเข้าใจ

นำความรู้ที่ได้มารายงานและอภิปรายเชิงแปลความ ตีความ ขยายความ นำมาใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

5.5 สรุป

รวบรวมเป็นสาระที่ควรรู้บันทึกลงสมุดของผู้เรียน

แผนภูมิ แสดงขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ความรู้ความเข้าใจ

7. ความรู้พื้นฐานทางการตลาด

7.1 ความหมายของการตลาด (Definition Marketing)

สมาคมการตลาดแห่งสหรัฐอเมริกาได้กำหนดคำจำกัดความของการตลาดไว้ว่า “การตลาด” คือ กระบวนการของการวางแผนงานและการบริหารงานที่มีองค์ประกอบทางด้านการใช้แนวความคิด การกำหนดราคา การส่งเสริมราคา และการจัดจำหน่ายที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด สินค้าและบริการ เพื่อทำการสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยนที่ได้มาซึ่งความพอใจส่วนบุคคล และเป้าหมายขององค์กรที่เป็นบริษัทและกิจการทั้งหลาย

ฟิลิปส์ คอตเลอร์ ปรมาจารย์ด้านการตลาดของโลกได้ให้ความหมายของคำว่า การตลาด คือ กระบวนการทางการบริหารทางสังคมที่ตัวปัจเจกบุคคล และกลุ่มผู้คนที่หลาย ได้รับเอาไว้ตามความจำเป็น (Needs) ของเขาโดยมีการสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนซึ่งผลิตภัณฑ์ และมูลค่าร่วมกับผู้อื่น

จะเห็นได้ว่า งานการตลาดจะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์นำมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรธุรกิจเพื่อให้ธุรกิจเกิดผลหรือประสบความสำเร็จจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการที่จะเอาชนะคู่แข่งขั้นที่มีอยู่ได้ ซึ่งการเอาชนะดังกล่าวได้นั้น จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องของหลัก และวิธีการตลาดนั้นเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่สามารถนำความรู้ทางด้านตลาดนั้นไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

แนวความคิดการตลาด (Marketing Concept)

1. แนวคิดมุ่งการผลิต (The Production Concept) เป็นแนวความคิดแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นไปในเรื่องของการปรับปรุงการผลิตให้ดีขึ้น เพื่อให้ได้ต้นทุนต่อหน่วยต่ำที่สุดภายใต้การผลิตสินค้าให้ได้ปริมาณมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจะไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อ โดยคิดเพียงคิดว่าผู้บริโภคทั้งหลายต่างมีความชอบพอเหมือนกัน หรือนิยมผลิตภัณฑ์ที่มีขายกันอย่างแพร่หลายในตลาด และสามารถจัดซื้อหาได้อย่างสะดวก เช่น สินค้าเทปเพลง เครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ใช้กระบวนการผลิตจำนวนมากภายใต้มาตรฐานการผลิตแบบเดียวกัน เป็นต้น

2. แนวคิดมุ่งผลิตภัณฑ์ (The Product Concept) แนวความคิดนี้จะมุ่งไปในเรื่องของการปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ดีที่สุด โดยกล่าวไว้ว่าผู้บริโภคหรือผู้ซื้อจะมีความชอบพอในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ให้คุณค่าสูงสุดเมื่อทำการเปรียบเทียบกับราคาของสินค้าที่เสนอขาย และได้รับการออกแบบสินค้าที่มีความแตกต่างไปจากสินค้านำรายอื่น ๆ ในตลาด ซึ่งสินค้าประเภทเช่น โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ เป็นต้น

7.2 ความสำคัญของการตลาด (The Importance of Marketing)

การตลาดมีความสำคัญไม่เพียงแต่เฉพาะการดำเนินธุรกิจของกิจการต่าง ๆ และยังมี ความสำคัญต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน สังคม รวมทั้งระบบเศรษฐกิจของประชาชาติ ด้วย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาขึ้นอย่างมากขึ้น ทำให้มวลมนุษยชาติได้ใช้สิ่งของรูปแบบแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่มีมากขึ้น และยังช่วยแบ่งเบาภาระในการทำงานของผู้คนมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา เราจึงสามารถสรุปถึงความสำคัญของการตลาดที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ดังต่อไปนี้

7.2.1 ความสำคัญของการตลาดที่มีต่อองค์กรธุรกิจ(Marketing in Organizations)
ความสำคัญของการตลาดที่ถูกรับเอามาใช้สร้างประโยชน์ด้านต่าง ๆ ให้กับองค์กรธุรกิจที่เป็นบริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนและร้านค้าทั้งหลาย คือ

1) การตลาดเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้กับองค์กรธุรกิจ และนำไปสู่กำไรอันได้มาจากการขายสินค้า และบริการที่ได้มีการผลิต มีการซื้อมาและขายไป การเป็นคนกลางทางการตลาด เช่น ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ตัวแทน นายหน้า ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการตลาดแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้รายได้เข้ามาสู่กิจการ

2) การตลาดเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับตัวผลิตภัณฑ์ และบริการ ทำให้องค์กรธุรกิจทั้งหลายนั้นมีรายได้มากเพิ่มขึ้น เพื่อหล่อเลี้ยงให้กิจการดำรงอยู่ได้ด้วยการออกแบบและพัฒนาสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ ๆ ไปเสนอขายแก่ตลาดอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการแข่งขันในการดึงดูดกลุ่มลูกค้าได้มาซื้อสินค้าและบริการของกิจการของตนเอง

3) การตลาดช่วยลดต้นทุนต่อหน่วยในการผลิต อันเนื่องมาจากเกิดการประหยัดขนาดของการที่ได้ทำการผลิตเป็นจำนวนมาก (Economics of Scales) อันเป็นผลที่ได้มาจากการใช้เครื่องมือการตลาดต่าง ๆ ไปกระตุ้นและเพิ่มปริมาณความต้องการสินค้าและบริการจนทำให้เกิดการผลิตจำนวนมาก และมีการใช้วิธีการคิดค้น การวิจัยและพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาขาย การจัดช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างให้มีปริมาณการขายสินค้าที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นกว่าปกติ

4) การตลาดช่วยให้นักธุรกิจมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และลงทุนในการคิดค้น การวิจัย และการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์และสิ่งใหม่ ๆ ออกมาเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ธุรกิจมีการเจริญเติบโตอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาได้ในสภาพแวดล้อมทางการตลาดและธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

7.2.2 ความสำคัญของการตลาดที่มีต่อสังคม (Marketing in Society) การที่ได้มีการผลิตสินค้าและบริการออกมาอย่างหลากหลายรูปแบบ เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคอยู่อย่างต่อเนื่องจะก่อให้เกิดการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของผู้นั้นในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอันได้แก่

- การบริโภคอาหาร
- การอยู่อาศัย
- การแต่งกาย
- ความต้องการใช้บริการ

7.2.3 ความสำคัญของตลาดที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ (Marketing in Economics)

การตลาดเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างการผลิตและการบริโภค ซึ่งการผลิตก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการประชาสัมพันธ์และการหาตลาด

คุณสมบัติของผู้ประกอบการ

1. ต้องมีความขยันและตั้งใจจริง
2. ต้องอดทน อดกลั้น และหนักแน่น
3. มีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า ต่อผู้ที่เราเกี่ยวข้อง
4. เป็นผู้มีระเบียบ วินัย
5. มีความละเอียดรอบคอบ ถี่ถ้วนในการใช้วัสดุอุปกรณ์ การเก็บ และการนำเศษวัสดุมาใช้ทำประโยชน์อย่างอื่นได้อีกเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลกำไร
6. เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี รู้จักหักทลาย โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่เล็กแก่น้อย สิ่งใดควรให้ได้ก็ให้ ไม่มีจิตใจถือสาหาความแก่ลูกค้า มีใจคอหนักแน่น มั่นคง
7. ให้อภัยลูกค้า เมื่อลูกค้าผิดพลาด
8. ต้องรักษาവാจาสัตย์ ให้ถือว่าคำพูดคือนายเรา ต้องปฏิบัติตามที่พูดทุกอย่างเท่าที่จะทำได้
9. การนัดหมายต้องตรงต่อเวลา สิ่งใดที่บริการแก่ลูกค้าได้ ต้องรีบให้บริการทันที
10. ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมอันดี ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขโดยเด็ดขาด คือ นักเลง เหล้า นักเลงผู้หญิง เที้ยวกลางคืน เกียจคร้าน คบคนชั่ว เล่นการพนัน
11. ทำแต่สิ่งดีงาม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและปรารถนาดีต่อผู้อื่นอยู่ทุกเมื่อ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเท่าที่ทำได้

8. การออกแบบ

8.1 ความหมายของการออกแบบ

นักวิชาการต่างๆ มักจะมีคำจำกัดความของศิลปะแขนงนี้ต่างกันอยู่บ้าง ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของการศึกษา ประสบการณ์ โลกทัศน์ และความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งจะพบได้ในตำราการออกแบบต่างๆ ดังนี้

อารี สุทธิพันธ์ (2524, หน้า8) กล่าวว่า การออกแบบคือ การรู้จักวางแผนเพื่อจะได้ลงมือกระทำตามที่ต้องการและรู้จักเลือกวัสดุ วิธีการ เพื่อทำตามที่ต้องการนั้น โดยให้สอดคล้องกับลักษณะรูปแบบและคุณลักษณะของวัสดุแต่ละชนิดตามความคิดสร้างสรรค์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2526, หน้า 886) กล่าวว่า การออกแบบ คือ ลักษณะที่เคลื่อนจากอาการภายในมาสู่ภายนอก หรือจากที่ปิดบังให้เปิดเผย ให้ปรากฏเกิดขึ้นหรือ แปลว่าแบบฉบับ แผน ตัวอย่าง ตำรา รูป

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526, หน้า 19) กล่าวว่า การออกแบบ คือ การวางแผนสร้างสรรค์ รูปแบบ โดยวางแผนจัดส่วนประกอบของการออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย วัตถุประสงค์ และผลผลิตของสิ่งที่ต้องการออกแบบนั้นๆ

วินัย โสมดี (2527, หน้า 4) ให้ความหมายว่า การออกแบบ คือ การวางแผน แนวทางหรือเสนอรูปแบบที่สามารถมองเห็นเนื่องมาจากแนวความคิด

การออกแบบ แบ่งออกเป็น 3 ข้อหลักๆ ดังนี้

1. ความสวยงาม เป็นสิ่งแรกที่เราได้สัมผัสก่อน คนเราแต่ละคนต่างมีความรับรู้ เรื่องความสวยงาม กับความพอใจ ในทั้งสองเรื่องนี้ไม่เท่ากันจึงเป็นสิ่งที่ถกเถียงกันอย่างมาก และ ไม่มีเกณฑ์ในการตัดสินใดๆเป็นตัวที่กำหนดชัดเจน ดังนั้นงานที่เราได้มีการจัดองค์ประกอบที่ เหมาะสมนั้น ก็จะมองว่าสวยงามได้เหมือนกัน

2. มีประโยชน์ใช้สอยที่ดี เป็นเรื่องที่สำคัญมากในการออกแบบทุกประเภท เช่น ถ้าเป็นการออกแบบสิ่งของ เช่น แก้ว ไซฟา นั้นจะต้องออกแบบมาให้นั่งสบาย ถ้าเป็นงานกราฟิก เช่น สื่อสิ่งพิมพ์นั้นตัวหนังสือจะต้องอ่านง่าย เข้าใจง่าย ดังนั้นจึงเรียกว่า เป็นงานออกแบบ ประโยชน์ใช้สอยที่ดีได้

3. มีแนวความคิดในการออกแบบที่ดี เป็นหนทางความคิดที่ทำให้งานออกแบบ ตอบสนองต่อความรู้สึกพอใจ ชื่นชม บางคนอาจให้ความสำคัญมากหรือน้อยหรือไม่ให้ ความสำคัญเลยก็ได้ ดังนั้นบางครั้งในการออกแบบโดยใช้แนวความคิดที่ดี อาจมีคุณค่ามากขึ้นก็ได้ ผลงานออกแบบจะเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการในการดำรงชีวิตประจำวันให้มีความ สะดวกสบายขึ้น หรือเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทางกายภาพหรือเพื่อพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ มนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นกว่าเดิม

พอสรุปได้ว่า การออกแบบ คือ การวางแผนหรือการเสนอแนะแนวความคิดสร้างสรรค์สิ่ง ใหม่ๆที่มีความมุ่งหมาย มีระเบียบแบบแผนตลอดทั้งการวางโครงสร้างเพื่อการปฏิบัติในเรื่อง ประโยชน์ใช้สอยและความงามเป็นอย่างดี และแบ่งได้เป็น 3 ข้อหลัก คือ ความสวยงาม ประโยชน์ ใช้สอย แนวความคิดในการออกแบบ

8.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์

การออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง ศิลปะหัตถกรรมที่สร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีทางด้านหัตถกรรม โดยวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับหน้าที่ใช้สอยความต้องการของตลาด เพื่อจะได้ทำผลิตภัณฑ์ได้ตรงตามความต้องการของตลาดหรือผู้ใช้

ข้อควรคำนึงในการออกแบบผลิตภัณฑ์

1. การใช้สอย คือ การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค
2. ความปลอดภัย การออกแบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค สิ่งที่น่ามาใช้ในการทำผลิตภัณฑ์ต้องไม่ทำให้เกิดสารพิษแก่ร่างกาย
3. ความแข็งแรง หมายถึง ความแข็งแรงของผลิตภัณฑ์ ควรเลือกให้เหมาะสมกับโครงสร้าง ให้มีความแข็งแรงทนทานและคำนึงถึงความประหยัด
4. ความสะดวกในการใช้ คือ ต้องคำนึงถึงการใช้งานและขีดจำกัดของผู้บริโภค บริโภค โดยคำนึงถึงด้านสุขภาพเป็นสำคัญ
5. ความประณีตสวยงาม คือ ต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปร่างสวยงามสีสันทนน่าใช้ชวนให้น่าซื้อ
6. ราคาพอสมควร มักออกแบบที่มีคนรู้จักกำหนดเลือกวัสดุ ให้ถูกต้องรวมทั้งกรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสม ในผลิตภัณฑ์นั้นและการจำหน่ายในราคาพอประมาณ ไม่สูงจนเกินไปและไม่ต่ำถึงกับขาดทุน
7. วัสดุการออกแบบควรเลือกวัสดุให้เหมาะกับงานว่าผลิตภัณฑ์นั้นใช้ในโอกาสใด สถานที่ใด และเวลาใด
8. กรรมวิธีการผลิต เมื่อทำการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้วสามารถผลิตได้สะดวกรวดเร็ว และประหยัดค่าวัสดุ แรงงาน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ
9. การขนส่ง นักออกแบบต้องคำนึงถึงแรงงาน หีบห่อ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ

8.3 การสร้างผลิตภัณฑ์

การสร้างแบบเป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการออกแบบเพื่อกำหนดรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้สนองความต้องการของผู้บริโภคและจะได้มากขึ้นแค่นั้น ผู้สร้างแบบจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลความต้องการของตลาด การสร้างแบบต้องคำนึงถึงการใช้หรือการเลือกวัสดุที่มีอยู่ ตลอดถึงความ

ปลอดภัยของผู้นำเอาไปใช้ การสร้างแบบควรเป็นไปตามลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามที่กล่าวมาแล้วส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่า

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ชมภูงูช นานาพร และคณะ (2548) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดย

1) สร้างและหาคุณภาพของหลักสูตรที่มีองค์ประกอบคือ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

2) การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนบ้านนวมะกรูด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ 1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียน ที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบประเมินคุณลักษณะในการทำงานของนักเรียน ที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและนำมาทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์กับเกณฑ์โดยใช้ t-test One Sample

3) การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ 1. แบบสัมภาษณ์

ครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่นที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2.

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า

1) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้หลักสูตรที่มีองค์ประกอบสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00

2) การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 70) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ มากที่สุด และนักเรียนมีคุณลักษณะในการทำงานในระดับ มากที่สุดเช่นกัน

3) การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำตะเกียบหุ้มเงิน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า

ความคิดเห็นของครูและวิทยากรท้องถิ่นที่มีต่อหลักสูตร องค์ประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสม สัมพันธ์เชื่อมโยงและสอดคล้องกัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้วิทยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี และแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมสอดคล้องกันทั้งในด้านสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล

ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับมาก และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง คิดว่าการทำตะเกียบหุ้มเงินเป็นงานที่ต้องใช้สมาธิและการฝึกฝน ชอบเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำตะเกียบหุ้มเงินสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ และคิดว่าไปความรู้ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำตะเกียบหุ้มเงิน

ทนาย ขึ้นไทย และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาค้นคว้า เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการ ออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมนงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 โดยมีวิธีดำเนินการ ศึกษา 3 ขั้นตอนคือ

1) สร้างหลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมนงานประดิษฐ์ สำหรับ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ผังมโนทัศน์ โครงสร้าง หลักสูตร แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมิน เกณฑ์การจบ หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้ สวยงาม ชุมชนุมนงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 ได้แก่แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 หน่วย 9 แผน 18 ชั่วโมง แบบประเมินทักษะกระบวนการกลุ่ม แบบประเมินการออกแบบตกแต่ง ผลิตภัณฑ์ให้สวยงามของนักเรียน แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้ หลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อ พิจารณาความสอดคล้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

2) การทดลองใช้หลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมนงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนวัดหัว สะแกตก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลางภาค ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 20 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ 9 หน่วย จำนวน 9 แผน แบบประเมินกระบวนการกลุ่ม แบบประเมินการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามของนักเรียน แบบประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย

3) การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้หลักสูตรการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมนงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มทดลองได้แก่ ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนวัดหัวสะแกตก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากลางภาค ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ ประเมิน ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการสอนโดยใช้หลักสูตรการออกแบบตกแต่ง ผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมนงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า

ผลการสร้างหลักสูตรออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมนงานประดิษฐ์ สำหรับช่วง ชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ได้องค์ประกอบดังนี้ คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ

เป้าหมาย ผังมโนทัศน์ โครงสร้างหลักสูตร แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมิน เกณฑ์การจบหลักสูตร มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ที่ระดับ 0.60 – 1.00 เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 หน่วย 9 แผน แบบประเมินทักษะกระบวนการกลุ่ม แบบประเมินการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามของนักเรียน แบบประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียน แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้หลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ที่ระดับ 0.80 – 1.00

ผลการทดลองใช้หลักสูตรออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนมุงงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 โดยการใช้ประเมินกระบวนการกลุ่มของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 83.33 – 92.20 ผลการประเมินการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 81.93 – 88.60 ผลการนำเสนอผลงานของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 81.33 – 88.00 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนมุงงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

วัลลिया ศิริกล้า (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่อง เกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1) การสร้างและหาคุณภาพของการพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่อง เกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เครื่องมือที่สร้างประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่อง เกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เอกสารประกอบหลักสูตรหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่อง เกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและความตรงเชิงเนื้อหา

2) การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่อง เกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนปราสาทศึกษาคาร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 40 คน แบบแผนการวิจัยที่ใช้ในการทดลอง คือ แบบกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลัง เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 75 และเปรียบเทียบเจตคติ

ต่อสิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่องเกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการ
เรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เอกสารประกอบ
หลักสูตร แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดเจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และแบบ
ประเมินทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
และนำมาทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์กับเกณฑ์โดยใช้
t-test One Sample และ t-test Dependent ผลการวิจัยพบว่า

หลักสูตรสาระสาระเพิ่มเติม เรื่องเกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและ
เทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความเหมาะสมในระดับมาก

ผลการทดลองใช้หลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่องเกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน
อาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน
หลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่องเกษตรอินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สูง
กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่องเกษตร
อินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เจตคติต่อสิ่งแวดล้อมหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่องเกษตร
อินทรีย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .01

ทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสาระเพิ่มเติม เรื่องเกษตรอินทรีย์
โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

กัลยา แดงขำ และคณะ (2549) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง การพัฒนา
หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเรื่อง การปะติดโองดินเผาด้วยผ้าไทยในเชิงพาณิชย์ สาระการเรียนรู้การ
งานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
ดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดย

1) สร้างและหาคุณภาพหลักสูตร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี ปีการศึกษา 2548 จำนวน
9,402 คน กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ได้แก่
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดบ้านใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี
เขต 2 ที่เรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 16 คน ได้มาจากการสุ่มแบบ

เจาะจง (Purposive Sampling) ให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ความสอดคล้องหลักสูตรและเอกสารประกอบโดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

2) ทดลองใช้หลักสูตร โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ (1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การปะติดไอน์ดินเผาด้วยผ้าไทยในเชิงพาณิชย์ สารการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (2) แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การปะติดไอน์ดินเผาด้วยผ้าไทยในเชิงพาณิชย์ สารการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 แผน 20 ชั่วโมง (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อต่อ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ รวม 70 ข้อ (4) แบบประเมินกระบวนการทำงาน (5) แบบประเมินการนำเสนอผลงาน (6) แบบประเมินผลการปฏิบัติงาน (7) แบบประเมินคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม (8) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนของนักเรียน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหาของหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบประเมินกระบวนการทำงาน แบบประเมินการนำเสนอผลงาน แบบประเมินผลการปฏิบัติงาน และแบบประเมินคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติม เรื่องการปะติดไอน์ดินเผาด้วยผ้าไทยในเชิงพาณิชย์ สารการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60-1.00 แสดงว่าเครื่องมือ ที่สร้างขึ้นมีความตรงเชิงเนื้อหาทุกฉบับ

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยพบว่า 1) ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกหน่วยการเรียนรู้ 2) ผลจากการประเมินผลกระบวนการทำงานระหว่างเรียน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก คือ การปฏิบัติงานตามแผน ประเมินงานขณะปฏิบัติ และความปลอดภัย ในการทำงาน และมีกระบวนการทำงานระหว่างเรียน อยู่ในระดับดี คือ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และสรุปผลงาน 3) ผลจากการประเมินผลการนำเสนอผลงานระหว่างเรียน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก คือ บุคลิกท่าทาง เสร็จตามเวลาที่กำหนด และการเก็บวัสดุอุปกรณ์ และมีการนำเสนอผลงานระหว่างเรียน อยู่ในระดับดี คือ วิธีการนำเสนอ และการใช้ภาษา 4) ผลจากการประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างเรียน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ทุกรายการ 5) ผลจากการประเมินผลคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมระหว่างเรียน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมระหว่างเรียน อยู่ในระดับดีมากทุกรายการ 6) ผลจากการ

ประเมินผลความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร พบว่า ในภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม อยู่ในระดับมากที่สุด 7 ข้อ และอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ